

Балонь Андрій Богданович,
кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ КОМПЕТЕНЦІЙ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ КОРУПЦІЙНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Проблема протидії корупції не є новою, проте на сучасному етапі розвитку держави набула особливої гостроти. Це зумовлено тим, що виникла необхідність покласти край дезорганізації системи державного управління, адже наслідки корупції вже виявляються навіть у механізмах, які забезпечують обороноздатність країни в умовах збройної агресії. Така тенденція спостерігалася завжди, але особливо чітко проявилася в теперішній час, викликаючи засудження у суспільстві, негативну реакцію у пересічних громадян та занепокоєння у закордонних партнерів, що зводить нанівець зусилля з наведення порядку в країні, підвищення престижу держави на міжнародній арені.

Водночас антикорупційна політика може бути ефективною лише за умов існування реальних та дієвих інструментів протидії корупції, зокрема і на основі інститутів відповідальності та застосування традиційних правоохоронних методів. Тобто, подолати корупцію неможливо без невідворотного настання відповідальності за вчинення корупційного правопорушення. Під час виконання завдання протидії корупції практично співпрацюють дві системи: антикорупційна система держави (яка не вся спрямована на протидію корупційним правопорушенням) і система дій спеціально уповноважених суб'єктів (яка теж не вся орієнтована на протидію корупції). До останньої входять ряд правоохоронних органів, які складаються з багатьох підрозділів різних рівнів і являють собою специфічну й динамічну систему, що спрямована на протидію конкретним проявам корупції – кримінальним корупційним правопорушенням. Держава, на підставі вивчення досвіду інших країн поступово прийшла до розуміння необхідності розділити повноваження щодо протидії корупції між різними суб'єктами, а також "забрати" такі повноваження у суб'єктів, яким така діяльність була не притаманна (за прикладом інших країн). У результаті з'явилась Національна поліція України з новою філософією правоохоронного сервісу, а з її структури було прибрано спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю (в складі яких функціонувало Антикорупційне бюро – АКБ ГУБОЗ МВС України), яке протидіяло корупційним правопорушенням у системі правоохоронних органів; органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; контролюючих органів; судових органів, пенітенціарної служби та в адвокатурі), підрозділи, які протидіяли як економічній злочинності, так і злочинам

у сфері службової діяльності (які також мали право складати протоколи про вчинення адміністративних корупційних правопорушень). Зі складу СБУ було прибрано Головне управління боротьби з корупцією та організованою злочинністю (раніш яке практично забезпечувало протидію корупції високопосадовців та правоохоронців), прокуратура була позбавлена функції проведення досудового розслідування (у рамках якого слідчі прокуратури раніш розслідували корупційні злочини, вчинені працівниками правоохоронних органів та суддями). Натомість проти дія корупційним правопорушенням віднесена наразі до функцій правоохоронних органів, які раніше взагалі не існували. Відповідно примітки до ст. 45 КК України до корупційних кримінальних правопорушень віднесено кримінальні правопорушення передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 368–369³, кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, відповідно до КК України вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 366², 366³ КК України.

Аналіз ст. 216 КПК України (Підслідність) дозволяє стверджувати, що практично всі правоохоронні органи є суб'єктами досудового розслідування (а отже і суб'єктами протидії корупції) корупційних кримінальних правопорушень.

Слідчі органів НП України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування

Слідчі органи безпеки здійснюють досудове розслідування, і якщо під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 328, 329, 422 КК України, будуть встановлені кримінальні правопорушення, передбачені статтею 364 КК України, вчинені особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані із кримінальними правопорушеннями, вчиненими особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, вони розслідуються слідчими органів безпеки,

Детективи органів Бюро економічної безпеки України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 (якщо предметом кримінального правопорушення є бюджетне відшкодування) та ст. 364 КК України, за умови що розмір предмета такого кримінального правопорушення або завданої ним шкоди становить від п'ятисот до двох тисяч розмірів прожиткового мінімуму

Що стосується Державного бюро та Національне антикорупційне бюро України, то демократичний шлях розвитку країни, розвиток законодавства у цьому напрямі, обумовив необхідність створення та участі у протидії корупційним

кримінальним правопорушенням, саме цих суб'єктів. Зокрема НАБУ спеціально створене для протидії корупції у вищих органах влади, внаслідок чого детективи НАБУ здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених статтями 191, 206², 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 366², 366³, 368, 368⁵, 369, 369², 410 КК України.

І, хоча НАБУ має повноваження щодо протидії корупційним кримінальним правопорушенням, але його повноваження обмежуються чітким переліком суб'єктів цих правопорушень.

Що стосується ДБР, то до його підслідності віднесено як конкретні кримінальні правопорушення (військові кримінальні правопорушення), так і всі кримінальні правопорушення, але за умови вчинення їх особами, що займають певні посади, визначені у ч. 4 ст. 216 КПК України

Отже, з метою уникнення дублювання повноважень у протидії корупційній злочинності високопосадовців, законодавець виокремив підслідність, віднісши кримінальні правопорушення, що вчинюються суддями та працівниками правоохоронних органів – до компетенції органів досудового розслідування ДБР. Звісно ДБР здійснює досудове розслідування за всіма кримінальними правопорушеннями, що вчинюються зазначеними суб'єктами, у тому числі і корупційним кримінальним правопорушенням. Також необхідно врахувати, що у ДБР відсутня «спеціалізація» слідчих та оперативних працівників, тобто до компетенції слідчого ДБР – розслідування всіх кримінальних правопорушень вчинених працівниками правоохоронних органів (незалежно від того чи вчинено вбивство або одержана неправомірна вигода). Тобто, визначена у ст. 216 КПК України підслідність створює певний дисбаланс, відповідно якої не завжди, наприклад, судді є об'єктом зацікавленості ДБР саме у частині вчення корупційних кримінальних правопорушень, оскільки частина з них віднесена до підслідності НАБУ. Так само не всі кримінальні правопорушення вчинені працівниками НАБУ віднесені до підслідності ДБР, оскільки частина з них розслідуються детективами підрозділу внутрішнього контролю НАБУ. Що показово – оперативну роботу (зокрема виявлення фактів одержання неправомірної вигоди) щодо працівників ДБР можуть проводити як працівники Управління внутрішнього контролю ДБР, так і детективи НАБУ в межах своєї компетенції, тобто виходить, що виявлення фактів корупційних кримінальних правопорушень працівниками ДБР здійснюють детективи НАБУ (частково), а фактів корупційних кримінальних правопорушень працівниками НАБУ – здійснюють оперативні працівники ДБР.